

„EZ A VILÁG EGY ŐRÜLT KOMBÁJN”

Hazai Attila: *A maximalista (és más írások)*

■ *A maximalista* a Hazai-oeuvre méltó gyűjteménye. A tizenöt szöveg megmutatja az író arcának összes nüanszát az idő távlatában, jóllehet az íze megmarad ugyanolyan keserűnek, ami egyszerre mosolyt is rajzol az olvasó fáradt, megtört tekintete alá. A Hazai-íznek nincs egy jól kipróbált, kötött receptje, ami mindig ugyanazt az eredményt produkálja a tálalásnál. Inkább csak az összetevőket tudjuk meghatározni, amelyek változó sorrendben követik egymást. Először is szükség van egy férfira, aki magyar lévén a depresszió határmezsgyéjén tántorog. Második lépésként keresni kell egy nőt, aki, mint a jó magyar asszonyhoz illik, szintén komoly gondokkal küszködik. Kell még egy-egy mosoly, ami groteszk, már-már abszurd a maga helyzetében, de jó álca. Tetszés szerint felbukkanhat a Duna vizéből furcsa krokodil, különleges zebra vagy csak egy Lucky Strike-ba bűjt hal mint magyar specifikum, ami megoldhatná az ország kilátástalan helyzetét. Néhány megdöbbentő szófordulat, és már ehető is, kézzel, nem eszcájggal.

A Hazai-művek kapcsán leggyakrabban emlegetett minimalizmust nem lehet kikerülni, de ebbe az egyetlen skatulyába nem lehet belegyömöszölni mindent a mondatkezdő határozott névelőtől az utolsó pontig. Az Ágik, Lacik, Erzsikék, Gyurik sétái Budapesten a legprecízebb utacalauzok. Sok helyen szövegszerűen is úgy jelennek meg az emberek, mintha ők is a város, a lakás részei lennének, akként viselkednének. A *Laci bácsi buszozikban* Erzsike szólal fel: „Könnyű magának, maga csak belemegy az emberbe, de én vagyok az, akibe belejönnek.” A kijelentés nyilván kétrétegű, elhangzása-

kor viszont a konkrét helyzetre utal: Laci bácsi a busszal belement Erzsike bódéjába. Az ütközés következő lépése sikeresnek mondható, a házasságkötés után bizonyára többször előfordult a *bemenetel*. A *Viola esete a gólyafészekkel* egyik hasonlatában még pontosabban tetten érhető az ember teste mint városrész: „Ez a fiú olyan csinos és elegáns volt, mint a Margit híd.” A szereplők sok helyen bútorra, lakáskiegyesítővé válnak vagy avatódnak. Az *Ahogy Ági a férjét kicsinálta* című írásban a feleség megadja a lehetőséget férjének, hogy végtelen időt töltsön abban a helyiségben, amelyet amúgy is a leginkább kedvel: bezárja a fürdőszobába, a kád és a törülközők társaságába. Másutt a nagymama önként vonul vissza a szekrénybe a család, pontosabban a múltó idő elől.

A kritikusok, irodalmárok körében még mindig aktívan él az az igény, hogy besoroljanak valahová minden egyes szerzőt. Hazai Attilánál ez a kategorizálás problematikusnak mutatkozott, hiszen a pályakezdése idején népszerű posztmodern csillagoknak írásmódja teljesen hátat fordított. 1992-ben *A pulóver* című írása nagy vitát eredményezett, sokan képesek akár egy rövidebb szépirodalmi alkotáson is elvörösödni és ordítani miatta nagy felháborodásukban. Maradjunk annyiban, hogy egy disznóval közöszölni botrányos, még ha ez csak a betűk szintjén történik is meg. *A maximalista* kötetet olvasván kicsit sem támadt az az érzésem, hogy a történetek vagy éppen a nem-történetek olyan irányba vinnének, ami párhuzamossá kezd válni a realitással. Mintha Csáth Géza gyilkos vagy egyszerűen csak gonosz gyerekei felnőttek volna, és az újabb századfor-

dulón próbálnának magukra találni, életben maradni, legvégső esetben (csak a kiválasztottak) boldognak lenni. Váratlanok a szófordulatok, kiszámíthatatlanok a helyzetek, amelyeknek megdöbbentő hatása éppen abban rejlik, hogy a sokkoló tények fölött nemes egyszerűséggel lépünk át. Látható tehát, hogy termékeny táptalajjal rendelkezik a magyar irodalom e téren is, jól-lehet nemcsak Csáthot emelhetjük ki, hanem ugyanolyan relevanciával Gozsdú Eleket, a Cholnoky-testvéreket vagy a többi ködlovagot.

Csáth és Hazai rokoníthatósága példázásaként az *Anyagyilkosságot* és a *Nárcisz erkölcsi, avagy egy csekk becsületét* emelném ki. Csáth ekként indít: „Ha szép és egészséges gyermekeknek korán meghal az apjuk, abból rendesen baj származik”; a Hazai-szövegben is találunk arra utalást, hogy Nárcisz elvesztette nemcsak egy családtagját, hanem mindenkit: „Akinek egyszer már kiirtották a családját – akármilyen régen történt –, könnyen felborulhat a bioritmusa. Sőt, szabálytalan időközönként komolyabb szorongásai is kialakulhatnak.” A rokon mozdulat a tördőfés, amely után zsákmányra van szükség: a Witman fiúk leszúrák anyjukat,

majd elviszik az ékszereket a nyilvános-házban lakó barátnőjüknek, Nárcisz elviszi a pénzt, majd befizeti a csekket. Ezután minden rendben a fiúknál, Nárcisz is reménykedik, „hátha szerencséje lesz”. Szembetűnő, hogy mindkét szituációban jelen van valamely probléma, amelyet nem lehet meghatározni, csupán a megléte rajzolható ki. Ugyanakkor, további kérdés merül fel: dr. Tóth Árpád (a meggyilkolt orvos), akit tévedésből Karinthynek szólít Nárcisz, a klasszikus modern (?) hagyománnyal való leszámolást jelképezi, vagy csak egy új sebként akar behatolni az irodalom testébe?

Csak a felületes, nagyon távolságtartó olvasó gondolhatja úgy, hogy kizárólag Hazai Attila világa egy örült kom-bájn. Nem emelhető ki olyan szöveg, amely ne kúszna be óvatosan a befogadó bőre alá, jóllehet a csiklandós élvezet némi fájdalommal is jár, ahogy minden, ami zsigeri. Ez a kötet nem azért lesz ott az éjjeli lámpa mellett mint állandó bú-tordarab, mert nincs időnk eltenni onnan. Sokkal inkább azért, mert úgy belénk hatolt, hogy lehetetlen elvontatni. „Milyen jó, hogy senki sem sérült meg, amikor beléd mentem.”

Nagy Hilda

